

Muistio

Neuvotteleva virkamies
Virpi Hiltunen

20.4.2026

Opintotukiuudistuksen vaikutuksia

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Meritullinkatu 10
Helsinki

Puhelin
Telefon
Telephone

0295 16001
+358 295 16001

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

kirjaamo.okm@gov.fi

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	3
1. Lähtökohdat	4
Opintotukioikeuteen liittyvät muutokset.....	4
Opintolainaan liittyvät muutokset jatkovalmisteluun	4
Vaikutukset hallituksen asettamien tavoitteiden mukaisesti	5
2. Toimenpiteet koulutusasteittain	5
Opintotuki perusasteen opintojen jälkeen	5
Opintotuki korkea-asteella	12
Kaikkia koulutusasteita koskevat toimenpiteet	13
3. Vaikutukset	19
Vaikutukset opiskelijan taloudelliseen asemaan	19
Kustannusneutraalisuus	21
4. Vaikutukset viranomaisten toimintaan	22

Tiivistelmä

Uudistuksen tavoitteet

Mahdollistaa täysipäiväinen opiskelu ja turvata opiskeluaikainen toimeentulo.
 Vahvistaa heikoimmassa asemassa olevien opiskelijoiden asemaa.
 Vähentää alaikäisten velkaantumista.
 Turvata perheellisten opiskelijoiden asemaa.
 Korjata järjestelmän epäkohtia.
 Lisätä kannustimia opintojen läpäisyyn.
 Toteuttaa uudistus kustannusneutraalisti.

Keskeiset kehittämiskohteet

Opintotukioikeus ja opintolainan valtioneuvoston takaus

Opintolainaoikeuden rajoittaminen: Valtioneuvoston takaus vain 18 vuotta täyttäneille tai itsenäisesti asuville alaikäisille.
 Oppivelvollisten majoitus- ja matkakorvausten siirto koulumatkatukeen: Selkeyttää järjestelmää ja siirtää toimeenpanon Kelalle.
 Vanhempien tulo rajojen korotus ja indeksisidonnaisuus: Parantaa opintorahan tasoa erityisesti monilapsisissa perheissä.
 Enimmäisaikarajaus toisella asteella: Opintotukea enintään 52 kuukautta oppivelvollisuuden jälkeen.
 Harkinnanvaraisen tukiajan joustavoittaminen: Mahdollistaa lisätukikuukausia erityisestä syystä (esim. sairaus).

Kannustimet ja indeksisidonnaisuus

Indeksisidonnaisuus: Opintoraha ja asumislisä sidotaan kansaneläkeindeksiin.
 Huoltajakorotuksen kehittämismallit.
 Opintolainahyvityksen kehittäminen: Kannustaa valmistumaan tavoiteajassa, vaihtoehtoisia malleja (nykyisten ehtojen päivitys tai portaittainen hyvitys).
 Lainaturvallisuus.
 Korkeavastuun kehittäminen: Helpottaa opintovelallisten asemaa ja vähentää takausvastuun määrää.
 Takausvastuun hoidon kehittäminen: Mahdollistetaan jatkossakin maksuvapautuksia pysyvästi työkyvyttömyyden vuoksi.

Taloudelliset vaikutukset

Menoja lisäävät muutokset:

Indeksikorotukset opintorahaan ja asumislisään
 Huoltajakorotus
 Vanhempien tulo rajojen korotus
 Korkeavastuun ja maksuvapautusten tulo rajoitukset

Menoja vähentävät muutokset:

Tukiaikarajaus toisella asteella
 Lainanmyöntökäytäntöjen kehittäminen (pitkällä aikavälillä vähentää takausvastuun määrää)
 Opintolainahyvityksen uudistaminen kaksiportaiseksi

Vaikutukset opiskelijoihin

Toimeentulo: Parantaa erityisesti perheellisten ja pienituloisista perheistä tulevien oppivelvollisuutta suorittavien opiskelijoiden asemaa.
 Velkaantuminen: Vähentää alaikäisten velkaantumista.
 Kannustimet: Opintolainahyvitys ja harkinnanvarainen tukiaika tukevat opintojen loppuun saattamista.

Vaikutukset viranomaisiin

Lisää työtä Kelassa ja pankeissa (harkinnanvaraiset päätökset, tietojärjestelmämuutokset).
 Tarvitsee henkilöstön koulutusta ja asiakastiedotuksen kehittämistä.

1. Lähtökohdat

Uudistukseen liittyvien vaikutusten arviointi on luonteeltaan sekä staattinen että osin dynaaminen sisältäen myös olennaisia käyttäytymisvaikutuksia. Käyttäytymisen ennakoiminen on kuitenkin vaikeaa, koska siihen vaikuttavat muutkin seikat kuin esitetyt opintotuen ehtojen muutokset.

Muistiossa esitetyt staattiset laskelmat on laadittu Kelassa ja käyttäytymisvaikutukset ja muut mahdolliset dynaamiset vaikutukset sekä vaikutukset opiskeluun ja viranomaisten toimintaan on puolestaan arvioitu opetus- ja kulttuuriministeriössä. Taloudelliset vaikutukset on esitetty osin sekä täysimääräisinä että kumuloituvina muutoksina vuosien kuluessa. Tarkastelussa ei pyritä kuitenkaan ennakoimaan opiskelijakotitalouksien tulokehitystä, johon vaikuttavat monet muutkin seikat kuin lainsäädännön muutokset.

Muistiossa on esitetty keskeisten vaihtoehtoisten toimenpiteiden ja muutosten taloudellisten vaikutusten numeeriset laskentaperusteet, jotka ovat todennettavissa esimerkiksi rekisteriaineistojen tai tilastojen perusteella. Osa vaikutusarvioista on luonteeltaan kuvailevia tai suuntaa antava. Uudistuksen edetessä laskelmia voidaan tarvittaessa täydentää. Siten tässä muistiossa esitetyt arviot voivat vielä valmistelun edetessä täsmentyä.

Tähän muistioon on sisällytetty olennaiset johtopäätökset opintolainahyvityksen kehittämiseksi. Lisäksi opintolainan valtioneuvoston liittyvistä kysymyksistä ja opintolainahyvityksen eri vaihtoehtoista on laadittu erilliset muistiot: Opintolainan valtioneuvoston ja Opintolainahyvityksen vaihtoehdot. Tätä muistiota on tarkoitus hyödyntää arvioitaessa mahdollisen hallituksen esitykseen päätyvien muutosten olennaisuutta ja niiden vaikutuksia.

JTS 2026–2029

Hallitus jatkaa opintotuen kokonaisuudistuksen valmistelua. Hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti tavoitteena on mahdollistaa ensisijaisesti täysipäiväinen opiskelu, turvata opiskeluaikainen toimeentulo, vahvistaa opintotuen kannustinelementtejä sekä tukea opintojen läpäisyä tavoiteajassa. Opintotuen uudistuksessa vahvistetaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevien opiskelijoiden asemaa, vähennetään alaikäisten velkaantumista ja turvataan perheellisten opiskelijoiden asemaa. Lisäksi järjestelmästä korjataan epäkohtia. Opintotuen kokonaisuudistuksen tulee olla kustannusneutraali.

Opintotukioikeuteen liittyvät muutokset

- 1) Opintolainaoikeuden rajoittaminen.
- 2) Oppivelvollisten majoitus- ja matkakorvauksen siirtäminen osaksi opinto- ja koulumatkatukea.
- 3) Vanhempien tulorajojen tasokorotus, ja pyritään selkeyttämään järjestelmää.
- 4) Indeksisidonnaisuus.
- 5) Selvitetään opintotukioikeuden rajaamista julkisen valvonnan alaiseen koulutukseen.
- 6) Enimmäisaikarajaus toisen asteen tutkinnon suorittamisen oppivelvollisuuden jälkeen.
- 7) Harkinnanvaraisen tukiajan pidentämisen ehtoja voitaisiin joustavoittaa, jotta tarve turvautua toimeentulotukeen vähenisi.
- 8) Opintojen edistymisen seuranta kehitetään.
- 9) Opiskelijan omien tulorajoihin ei tehdä muutoksia, mutta käsitteitä uudistetaan.
- 10) Huoltajakorotus pysyy vähintään nykyisellä tasolla.
- 11) Kannustinelementtejä kehitetään.

Opintolainaan liittyvät muutokset jatkovalmisteluun

- 12) Korkeavastuksen tulorajojen korotus.
- 13) Lainatietoisuuden lisääminen ja lainamyöntökäytäntöjen kehittäminen.
- 14) Takausvastuuvielan hoidon kehittäminen.
- 15) Opintolainahyvityksen ehdot päivitetään tai opintolainahyvitystä kehitetään.

Vaikutukset hallituksen asettamien tavoitteiden mukaisesti

Mahdollistetaan ensisijaisesti täysipäiväinen opiskelu. Turvataan opiskeluaikainen toimeentulo. Toimenpiteet 2, 3, 4, 7, 9 ja 10.

Vahvistetaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevien opiskelijoiden asemaa. Toimenpiteet 1, 2, 3, 4, 10, 12.

Vähennetään alaikäisten velkaantumista ja turvataan perheellisten opiskelijoiden asemaa. Toimenpiteet 1, 3, 4, 10.

Turvataan perheellisten opiskelijoiden asemaa. Toimenpide 10.

Vahvistetaan kannustinelementtejä ja tuetaan läpäisyä. Toimenpiteet 6, 7, 8, 11, 15.

Korjataan epäkohtia: Toimenpiteet 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14 ja 15.

Kustannusneutraalisuustavoitetta tarkastellaan luvussa 3.

2. Toimenpiteet koulutusasteittain

Opintotuki perusasteen opintojen jälkeen

- Oikeutta opintolainan valtioneuvoston rajoitetaan.
- Oppivelvollisten majoitus- ja matkakorvauksen siirtäminen osaksi opinto- ja koulumatkatukea.
- Vanhempien tulorajojen tasokorotus ja pyritään selkeyttämään järjestelmää.
- Selvitetään opintotukioikeuden rajaamista julkisen valvonnan alaiseen koulutukseen.
- Enimmäisaikarajaus toisen asteen tutkinnon suorittamisen oppivelvollisuuden jälkeen.
- Harkinnanvaraisen tukiajan pidentämisen ehtoja voitaisiin joustavoittaa, jotta tarve turvautua toimeentulotukeen vähenisi.
- Opintojen edistymisen seuranta kehitetään.

Oikeutta opintolainan valtioneuvoston rajoitetaan

Opintolainan valtioneuvoston myönnettäisiin jatkossa 18 vuotta täyttäneelle opiskelijalle tai muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle, joka saa opintorahaa. Siten vanhemman luona asuville alle 18-vuotiaille ei enää myönnettäisi opintolainan valtioneuvoston tuesta.

Vaikutukset

- Rajaus vähentää alaikäisten velkaantumista ja siitä aiheutuvia ongelmia ja mahdollisia muita menoja pidemmällä aikavälillä (korkeavastuu, takausvastuu).
- Rajauksen jälkeen alaikäinen vanhemman luona asuva alle 18-vuotias opiskelija saisi edelleen opintorahaa (0–109,02 e/kk) ja tarveharkinnattomasti koulumatkatukea, jos yhdensuuntainen koulumatka on vähintään seitsemän kilometriä.
- Itsenäisesti asuva alle 18-vuotias saisi edelleen vähintään opintorahan perusmäärän (113,57 e/kk – 279,38 e/kk), asumislisää sekä opintolainan valtioneuvoston (400 e/kk). Osa itsenäisesti asuvista saisi myös koulumatkatukea viikonloppu- ja loma-ajan matkoihin.
- Alle 18-vuotiaita opintolainan valtioneuvoston saajia on nykyisin noin 4 000, joista suurin osa asuu vanhemman luona.
- Muutos voi vähentää pidemmällä aikavälillä lainamääriä sekä valtion takausvastuumenoja.

- Vuonna 2024 noin 1 000 alle 18-vuotiasta nosti opintolainaa 2,6 miljoonaa euroa.
- Alle 18-vuotiaana lainaa ottaneet takausvastuuvälillisistä voidaan arvioida suuntaa antavasti olevan vuosittain alle 100. Arvio perustuu siihen, että vuonna 2021 lainaa nostaneista vuonna 2003 syntyneistä noin 1 600 ihmisestä on tähän hetkeen mennessä joutunut takausvastuuseen 85 opintolainansaajaa. Heidän osuutensa takausvastuumenoista oli 670 000 euroa.

Oppivelvollisten majoitus- ja matkakorvauksen siirtäminen osaksi opinto- ja koulumatkatukea

Nykyisten majoitus- ja matkakorvausten piiriin kuuluvien oppivelvollisten viikonloppu- ja loma-aikojen matkojen matkakustannukset korvattaisiin koulumatkatukena. Asumiskustannukset korvattaisiin asumislisällä.

Vaikutukset

- Nykyisin koulutuksen järjestäjä myöntää opiskelijalle matka- ja majoituskorvauksen hakemuksesta ja ministeriö myöntää koulutuksen järjestäjälle harkinnanvaraista rahoitusta takautuvasti myönnettyjen majoitus- ja matkakorvausten perusteella.
- Matka- ja majoituskorvausten toimeenpano poistuisi koulutuksen järjestäjiltä.
- Koulumatkatuen ja asumislisän toimeenpano ovat Kelan vastuulla.
- Oppivelvollisilla olisi erilaiset opintososiaaliset edut riippuen siitä onko opiskelija hakeutunut oppivelvollisuuslain edellyttämään lähimpään oppilaitokseen vai muualle.
- Oikeutta viikonloppu- tai loma-aikojen matkojen koulumatkatukeen ei olisi jatkossakaan, jos opiskelija hakeutuu omasta valinnastaan muuhun kuin oppivelvollisuuslain edellyttämään lähimpään oppilaitokseen.
- Asumista tuetaan asumislisällä samoin perustein kaikilla itsenäisesti asuville. Nykyisin ko. oppivelvollisten majoituskorvaus perustuu viime kädessä yleisen asumistuen normeihin ja on siten asumislisää korkeampi oppivelvollisilla, jotka eivät voi asua asuntolassa ja matka kotiin on yli 100 km tai odotusaika yli 3 tuntia.
- Oppivelvollisuuslain nojalla majoitus- ja matkakustannuksia korvanneille kolmelle ammatillisen koulutuksen järjestäjälle myönnettiin vuonna 2023 yhteensä 55 710 euroa. Lukiokoulutuksessa yksikköhintaa korotettiin kolmelle koulutuksen järjestäjälle yhteensä 54 793 euroa. Vuonna 2023 majoitus- ja matkakorvauksia maksettiin 63 opiskelijalle yhteensä 55 710 euroa, mikä tarkoittaa 884 euroa opiskelijaa kohden.
- Korvausta saavien opiskelijoiden määrä voi kasvaa, jos luovutaan nykyisestä ehdosta, jonka mukaan opiskelijan on hakeuduttava suorittamaan oppivelvollisuutta lähimpään monialaiseen oppilaitokseen.
- Hallituksen esitysluonnoksessa eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi x/2025: on arvioitu, että 940 matka- ja majoituskorvauksiin oikeutettujen potentiaalista määrää voi pitää maksimina.

Oppivelvollisten opiskelijoiden majoitus- ja matkakorvausten seuranta ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa¹:

Laskentaperusteet: OKM:n koulumatkatukitaksan mukaan², joka on Suomen säädöskokoelmassa: Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus eräiden koulumatkakustannusten laskentaperusteista 456/2019.

Viikonloppumatkat ja loma-ajan matkat

Jos opiskelijan kodin ja oppilaitoksen välinen yhdensuuntainen matka olisi 110 kilometriä, koulumatkatuen määrä yhdensuuntaiselle matkalle olisi 13,57 euroa (12,62e + 0,95 e). Tällöin kahdeksan matkan mukainen korvaus olisi

¹ Oppivelvollisten opiskelijoiden majoitus- ja matkakorvausten seuranta ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu: 2024:37

² Suomen säädöskokoelma. Finlex.

108,56 euroa kuukaudessa (meno-paluumatka $2 \times 13,57 \text{ e} = 27,14 \text{ e}$, kuukausi $4 \times 27,14 \text{ e} = 108,56 \text{ e}$). Jos yhdensuuntainen matka olisi 150 kilometriä, koulumatkatuen määrä yhdensuuntaisella matkalla olisi 17,37 euroa ($12,62 + 0,95 \times 5$). Tällöin kahdeksan matkan mukainen korvaus kuukaudessa olisi 138,96 euroa ($17,37 \times 2 \times 4 = 138,96 \text{ e}$).

Asumislisä majoituskorvauksen tilalle

Majoituskorvauksena korvataan oppivelvolliselle opintojen aikaisesta asumisesta aiheutuvat kohtuulliset kuukausittaiset asumiskustannukset, enintään kuitenkin yleisestä asumistuesta annetun lain 10 §:ssä säädettyt enimmäisasumismenot. Majoituskorvauksena maksetaan se osuus kohtuullisista asumiskustannuksista, jota ei korvata muun lain nojalla.

Opiskelijat ovat siirtyneet 1.8.2025 yleisestä asumistuesta opintotuen asumislisän piiriin.

Majoituskorvaus voi nykyisin olla enintään asumislisän ja yleisen asumistuen välinen erotus. Majoituskorvausta maksettu korvaushakemusten perusteella 20 opiskelijalle. Asumislisään perustuva asumisen tuki voi siten vaikuttaa kustannuksiin vähäisessä määrin.

Maksuttomuustavoitteen vuoksi nykyiset majoituskorvaukseen oikeutetut vuokralla asuvat opiskelijat voisivat jatkossa olla oikeutettuja asumislisään, jonka määrä olisi enintään asumislisässä huomioonotettavien asumismenojen määrä. Pääkaupunkiseudulla, ensimmäisessä kuntaryhmässä se olisi 370 e/kk, toisessa kuntaryhmässä 310 e/kk ja kolmannessa kuntaryhmässä 270 e/kk. Nykyisin oppivelvollisille on pystytty tarjoamaan maksuton asuntolapaikka. Jos oppivelvollisuuden suorittaminen yli 100 kilometrin päässä kodista yleisty, voi myös tarve asumislisään yleistyä maksuttomien asuntolapaikkojen rajallisuuden vuoksi.

Vanhempien tulorajojen tasokorotus ja pyritään selkeyttämään järjestelmää

Vanhempien tulorajoja voitaisiin korottaa ja tulorajat sidottaisiin indeksiin. Lisäksi vaihtoehtona on korottaa vanhempien tulorajoja huollettavien lasten lukumäärän perusteella.

Järjestelmän selkeyttäminen voi tarkoittaa sekä tarveharkintaperusteiden, ikärajojen että opintorahataulukon selkeyttämistä.

Vanhempien tulorajat

Vanhempien yhteenlasketut tulot (raja 41 000 e/v) voivat pienentää tai korottaa opintorahan määrää tai estää sen saamisen, kun opiskelija on alle 18-vuotias tai on alle 20-vuotias ja asuu vanhempiensa kanssa. Tarveharkintainen opintotuki kohdentuu maksuttoman koulutuksen opiskelijoille.

Vanhempien tulojen huomioonottaminen perustuu siihen, että alaikäisen lapsen elatuksesta vastaavat pääasiassa vanhemmat. Lapsen elatuksesta annetun lain (704/175) 3 §:n mukaan lapsen oikeus saada elatusta vanhemmiltaan päättyy, kun hän täyttää kahdeksantoista vuotta. Vanhemmat vastaavat lapsen koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista myös sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, mikäli se harkitaan kohtuulliseksi. Tällöin otetaan erityisesti huomioon lapsen taipumukset, koulutuksen kesto aika, siitä aiheutuvien kustannusten määrä sekä lapsen mahdollisuudet koulutuksen päätyttyä itse vastata koulutuksestaan aiheutuneista kustannuksista. Kyseistä lakia sovelletaan elatusapuun, mutta opintotuen nykyiset tarveharkintaperusteet nojaavat samoihin periaatteisiin.

Nykyistä mallia voidaan pitää vaikeaselkoisena. Tuen määrässä otetaan huomioon opiskelijan ikä, asumismuoto sekä vanhempien tulot. Nykyinen 20 ikävuoden raja on käytössä opintotuessa sen vuoksi, että perusasteen jälkeen tapahtuva yleensä kolmevuotinen opiskelu päättyy sinä vuonna, kun opiskelija täyttää 19 vuotta. Nykyisin vanhemman luona asuville ja alle 18-vuotiaille itsenäisesti asuville myönnetään opintorahaa, jonka määrää voidaan joko alentaa tai korottaa vanhempien pienten tulojen perusteella.

Vaikutukset

Vanhempien tulorajat

- Tulorajojen tasokorotuksen seurauksena tuen piiriin tulisi uusia opiskelijoita sellaisista perheistä, joissa vanhempien yhteenlasketut tulot ovat nykyistä hieman korkeammat. Nämä opiskelijat saisivat nk. leikattua opintorahaa aiempaa enemmän. Opintorahan korotukset kohdentuisivat oppivelvollisille ja maksuttoman koulutuksen opiskelijoille.
- Jos vanhempien tulorajoja tarkistettaisiin jatkossa yleisen ansiotason kehityksen mukaan, tarveharkinta ei kiristyisi.
- Tarveharkintamallia voitaisiin muuttaa myös siten, että vanhempien tulorajoissa otettaisiin huomioon huollettavien lasten lukumäärä siten, että vanhempien tulorajaa korotettaisiin jokaista alaikäistä lasta kohden 20 prosentilla. Alaikäisten lasten lukumäärä opintotuen saajien perheissä on arviolta 57 000.

Tasokorotus tulorajoihin

Yleinen 20 % korotus vanhempien tulorajoihin lisää opintotukimenoja vuositasolla arviolta 5,2 milj. euroa sisältäen noin 0,2 milj. euroa uusien noin 2 000 saajan vaikutusta. Korotus opintorahoihin olisi nykyisillä saajilla keskimäärin 13 e/kk.

Indeksiin sitominen

Ansiotason kasvun oletetaan olevan noin 3 %:ia. Opintorahaan vanhemman tulot vaikuttavat noin 69 600 (2024) opiskelijalla ja heille maksettiin opintorahoja noin 36,9 milj. euroa. Korotus opintorahoihin olisi esimerkiksi palkkakertoimen muutoksen perusteella noin 1,7 %, josta aiheutuisi lisämenoja noin 0,6 milj. euroa. Vuoteen 2034 mennessä menolisäys olisi noin 4 milj. euroa.

Alaikäisten sisarusten huomioonottaminen tulorajoissa

Jos vanhempien tulorajoja korotettaisiin 20 %:n korotus alaikäisten sisarusten perusteella, lisäisi se menoja noin 2,6 milj. euroa nykyisillä saajilla. Uusia saajia tulisi noin 2 000, joista kuluja noin 0,2 milj. euroa. Korotus/opiskelija olisi keskimäärin 6,8 e/kk ja uusilla saajilla 16 e/kk/keskimäärin 6,7 kk.

Vanhempien tulojen vaikutuspiiriin kuuluvista 69 600 opiskelijasta sisaruksia ei ole lainkaan noin 39 700 henkilöllä, 1 sisarus noin 18 100 henkilöllä, 2 sisarusta noin 7 100 henkilöllä, 3 sisarusta noin 2 400 henkilöllä ja 4 tai enemmän sisaruksia noin 2 300 henkilöllä.

Opintorahamenot kasvaisivat vuositasolla karkeasti arvioiden 9 milj. euroa vuodessa, jos vanhempien tulorajoihin tehtäisiin sekä tasokorotus, sisarkorotus sekä tulorajat sidottaisiin indeksiin.

Selkeyttäminen

Nykyisin opintotuki täydentää maksuttomuutta ja kohdentuu eniten pienituloisista perheistä tuleville opiskelijoille. Vanhempien tulot huomioidaan 20 ikävuoteen saakka. Jos ikäraja olisi 18 vuotta, tarkoittaisi se sitä, että tarveharkintaperusteet muuttuisivat käytännössä kesken maksuttoman koulutuksen. Oppivelvollisuutta voidaan pidentää 20 ikävuoteen asti ja koulutuksen maksuttomuus jatkuu 20 ikävuoteen saakka. Siten 20 vuoden ikäraja on looginen oppivelvollisuuden suorittamisen näkökulmasta.

18 vuoden ikäraja olisi looginen ottaen huomioon vanhempien elatusvelvollisuus ja muut etuudet. Kansaneläkkeen, takuueläkkeen, sairauspäivärahan sekä Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahaetuuksien alaikäraja nostettiin 1.1.2025 16 vuodesta 18 vuoteen. Käytännössä alle 18-vuotiaat eivät siis saa kyseisiä etuuksia.

Jos opintorahan tason korottamiseen olisi määrärahaa käytettävissä määrärahaa, voitaisiin opintorahataulukkoa yksinkertaistaa. Esimerkiksi vanhemman luona asuvilla opiskelijoilla voisi olla sama opintorahan perusmäärä riippumatta opiskelijan iästä. Myös itsenäisesti asuvan opiskelijan opintoraha voisi olla sama riippumatta opiskelijan iästä, mutta 18-vuotiailla opintorahaan eivät edelleenkään vaikuttaisi vähentävästi vanhempien tulot.

Jos vain vanhemman luona asuvien opintorahan tasoja haluttaisiin yhtenäistää ja korottaa kustannusneutraalisti, tulisi 20-vuotiaiden ja sitä vanhempien opiskelijoiden opintorahoja alentaa. Samalla alle 20-vuotiaiden opiskelijoiden opintorahaa tulisi korottaa. Opintorahan taso on varsin matala – myös 20-vuotiailla vanhempiensa

luona asuvilla, joten sen alentaminen olisi vaikeasti perusteltavissa. Nuorimpien opiskelijoiden tilannetta parantaa koulutuksen maksuttomuus. Elinkustannusten näkökulmasta eniten tuen tarpeessa ovat itsenäisesti asuvat.

Jos haluttaisiin korottaa vain itsenäisesti asuvien täysi-ikäisten opiskelijoiden opintorahoja vanhemman luona asuvien opiskelijoiden opintorahoja alentamalla, niin käytännössä leikkaus kohdistuisi pientuloisten perheiden opiskelijoiden opintorahoihin. Tämä johtuu siitä, että opintorahaa voivat saada vanhemman luona asuvista opiskelijoista eniten pienituloisista perheistä tulevat. Nykyinen pienituloisen perheen opiskelijalle maksettava korotettu opintorahan määrä vastaa lapsilisän määrää.

Jos lapsilisäikää halutaan nostaa ja alkaa maksamaan lapsilisää 17-vuotiaista lapsista, lisää se lapsilisämenoja. Tällöin on kuitenkin edelleen tarpeen maksaa opintotukea, koska toisen asteen maksuttomuus ei kata kaikkia opiskelusta aiheutuvia menoja. Koulumatkatuella korvataan vain pitkien matkojen osalta (vähintään seitsemän kilometrin yhdensuuntaiset matkat). Opiskeluun tarvittavista älylaitteista (mm. puhelin) aiheutuu myös kustannuksia, joita ei koulutuksen järjestäjä ei maksa. Menoja voi myös aiheutua tarpeellisista urheiluvarusteista. Osalla vanhemmista on riittävästi varoja kustantaa näistä aiheutuvia menoja, osalla vanhemmista varoja on niukasti. Opintotuella turvataan siten nuoren itsenäistä taloudellista asemaa tilanteessa, jossa vanhempien käyttövarat ovat syystä tai toisesta niukat. Opintotuki maksetaan opiskelijalle itselle, joten se on myös opiskelijan itsensä käytettävissä. Vanhemmille maksettavan lapsilisää tai muita vanhempien varoja opiskelija saa käyttöönsä riippuen vanhempien halukkuudesta. Myös lapsilisä voidaan maksaa poikkeustapauksissa lapselle. Jos lapsilisää alettaisiin maksamaan koulutuksessa oleville opiskelijoille itselleen, olisi se käytännössä tarveharkinnatonta opintorahaa ilman opiskeluun liittyviä muita koulutuspoliittisia ehtoja. Tulisiko lapsilisän mitoituksessa tulisi huomioida tällöin myös opiskelusta aiheutuvia menoja nykyistä opintotukea paremmin? Selkeämpää olisi säilyttää lapsilisä nykyisen tarkoituksensa mukaisesti vanhemmille maksettavana etuutena, jonka tarkoitus on tasata lapsiperheiden ja muiden kuin lapsiperheiden välisiä tuloeroja. Opintotuen tarkoituksena olisi kannustaa opiskelemaan ja kattamaan sellaisia opiskelusta aiheutuvia kustannuksia, joita maksuttomuus ei kata. Opintotuki on erityisen tarpeellinen muualla kuin vanhempiensa luona asuville opiskelijoille, joille syntyy elinkustannuksia itsenäisestä asumisesta. On myös otettava huomioon se, että lapsilisä ei ole mitoitettu huomioimaan muutoinkaan asumisesta aiheutuvia erityiskustannuksia (esim. eroperheet).

Opintorahataulukon selkeyttäminen

Jos vanhemman luona asuvien opintorahan perusmäärä olisi esimerkiksi 100 euroa kuukaudessa (enintään 220 pienituloisuuskorotuksen kanssa) ja itsenäisesti asuvan opintoraha olisi 310 euroa kuukaudessa, lisämeno olisi 79 milj. euroa. Summasta 16 milj. euroa aiheutuu vanhempiensa luona asuvista ja 63 milj. euroa itsenäisesti asuvista opiskelijoista. Menoarvio perustuu nykyiseen tarveharkintaan ja ikärajoihin.

Vanhempien tulorajojen korottaminen ja indeksisidonnaisuus

Tarveharkinnan lieventäminen tulorajoja korottamalla ja ansiotasoindeksiin sitominen lisäävät opintotukimenoja n. 6 milj. euroa vuositasolla.

Opintorahojen tasokorotus: jokainen 10 e/kk

- itsenäisesti asuvat, täysi-ikäiset: 19 milj. euroa (n. 186 000 saajaa)
- vanhempien luona asuvat: 3,3 milj. euroa (32 900 saajaa, joista alle 20-vuotiaita n. 21 000).³

Opintorahan ja lapsilisän yhteensovittamisessa on erilaisia vaihtoehtoja:

- tarveharkinnaton lapsilisä ulotetaan 17-vuotiaiden vanhemmille
- jos lapsi asuu vanhempiensa luona, opintotukea voidaan maksaa lisäksi tarveharkintaisesti

³ Opintotuen kokonaisuudistus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu: 2025:5.

- vanhemman luona asuva opiskelija voisi saada opintorahaa, jonka määrä on nykyisin alle 18-vuotiailla 0–109 e/kk, vanhempien tuloista riippumatonta tarveharkinnatonta opintorahaa (113,57 e/kk) voitaisiin jatkossakin maksaa alle 18-vuotiaille itsenäisesti asuville opiskelijoille, lisäksi opintorahaa korotettaisiin
- arvioitava, että maksettaisiinko lapsilisää myös tilanteessa, jossa alaikäinen lapsi ei asu vanhemman luona vai voitaisiinko lapsilisän maksamista tällöin rajata ja maksaa lapsilisää lapselle

Vaikutukset

- Vanhempien edellytykset lapsen elatukseen paranevat lapsilisäiän noston myötä. Lapsilisän jatkaminen 17-vuotiaille lisää lapsilisämenoja n. 80 milj. euroa.
- Pienituloisista perheistä tulevien lasten edellytykset koulutukseen paranevat, opintotuki täydentää maksuttomuutta tarveharkintaisesti. Vanhempien tulorajojen korotus ja indeksisidonnaisuus lisäävät opintotukimenoja n. 6 milj. euroa.
- Lisäksi oppimateriaalilisästä voitaisiin luopua, koska koulutus on pääosin maksutonta toisella asteella. Muutos vähentäisi menoja vähäisessä määrin (15 000 e).

Selvitetään opintotukioikeuden rajaamista julkisen valvonnan alaiseen koulutukseen

Oikeus opintotukeen voitaisiin rajata koskemaan julkisen valvonnan alaista koulutusta.

Opintotukioikeuden rajaamisella julkisen valvonnan alaiseen koulutukseen voitaisiin vähentää opintotukimenoja. Muutos vähentäisi erityisesti aikuisten koulutusedellytyksiä sekä vaikeuttaisi koulutuspalveluja tarjoavien yritysten toimintaa.

Valmistelun yhteydessä on arvioitu myös mahdollisuutta siihen, että Kelan sijaan opetushallitus arvioisi kyseisen koulutuksen vastaavuuden ammatilliseen koulutukseen. Tämä muutos olisi perusteltavissa, mutta ei kuitenkaan muuttaisi opintotukioikeutta. Jatkovalmistelussa on siten päädytty siihen, että nykyiseen malliin ei tehdä muutoksia. Nykyistä käytänteitä ja opetushallituksen ja Kelan välistä työtä on mahdollista kehittää ilman lakimuutoksia.

Enimmäisaikarajaus toisen asteen tutkinnon suorittamisen oppivelvollisuuden jälkeen

Opintotukea saisi oppivelvollisuuden jälkeen tapahtuvaan opiskeluun enintään 52 kuukautta eli enintään viidelle lukuvuodelle (4 lukuvuotta + 12 kk). Tuki ajassa on huomioitu tarve pidempää opiskeluaikaan esim. lapsen saamisen tai sairastumisen vuoksi.

Vaikutukset

- Muutos kannustaisi suorittamaan opinnot enimmäisajan puitteissa.
- Muutos rajoittaisi opintotuen hyödyntämistä aikuisopiskeluun, mutta mahdollistaisi kuitenkin erilaiset opintopolut. Esimerkiksi lukion jälkeen ammatillisen tutkinnon suorittamisen tai alan vaihdon aikuisiällä.
- Muutos vähentäisi opintotukimenoja n. 3 milj. euroa. Säästövaikutus syntyisi noin 16 vuoden sisällä muutoksen voimaantulosta. Opintotuen saajamäärän oletetaan vähenevän noin 1 200. Arvio perustuu nykyisin yli 50 kuukautta käyttävien yli 20-vuotiaiden opiskelijoiden määrään, joka on noin 1 200.

Harkinnanvaraisen tukiajan pidentämisen ehtoja voitaisiin joustavoittaa, jotta tarve turvautua toimeentulotukeen vähenisi

Opiskelija voisi saada tutkinnon suorittamista varten opintotukea vielä tutkintokohtaisen tukiajan loputtua harkinnanvaraisin perustein, jos opiskelija osoittaa opintojensa viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Tutkinnon suorittamiseen käytettävä tukiaika ei voisi ylittää muussa kuin korkeakoulutuksessa 52 tukikuukautta.

Malli voidaan toteuttaa siten, että tutkintoon oikeuttava opintotukiaika olisi muussa kuin korkeakoulussa enintään 4 lukuvuotta, jonka jälkeen opiskelija voisi saada enintään 12 tukikuukautta harkinnanvaraisesti. Muutos nykyiseen

olisi se, että 12 lisätukikuukauteen olisi oikeus, jos opinnot ovat viivästyneet sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Harkinnanvaraisen tukiajan pidentämisen perusteet voisivat olla samat kuin ne ovat nykyisin korkea-asteella.

Toisella asteella harkinnanvaraisen tukiajan malli olisi uusi. Enintään 12 kuukauden pidennys perustuu siihen, että nykyinen tukiaika on 40 + 12 kk, mutta laissa ei ole säädetty tukiajan pidentämisen perusteita.

Vaikutukset

- Opiskelija voisi saada tukikuukausia käyttöönsä enimmäistukiajan puitteissa.
- Järjestelmä kannustaisi opintojen loppuunsaattamiseen.
- Opiskelija hyödyntäisi ensisijaisesti opintotukea opintojen loppuun saattamiseen, tarve turvautua toimeentulotukeen vähenisi.
- Vuonna 2024 toisen asteen opintorahan saajista noin 500 opiskelijaa on saanut opintotukea yli 40 kuukautta vuosien 2020–2024 aikana. Kaikki ovat ammatillisen koulutuksen opiskelijoita.
- Voidaan olettaa, että suurin osa 500 opiskelijasta saisi harkinnanvaraisen pidennyksen tukiaikaan.
- Opintojen pitkittyessä opiskelijaa voidaan tukea oppilaitoksessa opintojen loppuun saattamisessa erilaisin keinoin.
- Nykyisin opintoja on saatettu loppuun myös toimeentulotuella. Toimeentulotukiudistus korostaa ensisijaisten etuuksien piiriin hakeutumista ja työhakua.
- Muussa kuin korkeakoulutuksessa malli ei lisäisi menoja, koska jo nykyisin tukea myönnetään enintään 52 kuukaudelle ja opintojen viivästymisen syyt ovat käytännössä samoja kuin korkea-asteella. Opinnoissa viivästyneet opiskelijat voidaan myös ohjata muiden tukitoimien piiriin.

Opintojen edistymisen seuranta kehitetään

Opintojen edistymisen seurannan yleiset periaatteet ovat kaikilla koulutusasteilla samat. Opintojen riittävän edistymisen arvioimisesta toisella asteella voitaisiin lisäksi antaa tarkempia säännöksiä. Vaihtoehtoisesti opintojen edistymisen seurannasta luovutaan oppivelvollisten kohdalla.

Käytännössä valtioneuvoston asetuksessa voitaisiin säätää siitä, kuinka paljon opiskelijalta edellytetään opintosuorituksia. Valmistelu tehtäisiin Kansaneläkelaitoksen käyttämän edistymisen seurannan kriteeristön pohjalta vuoden 2027 aikana. Jatkovalmisteluissa arvioidaan, että tulisiko opintojen edistymisen seuranta ulottaa sekä oppivelvollisuusopintoihin vai vasta niiden jälkeen tapahtuvaan opiskeluun toisella asteella. Oppivelvollisista vain pieni osa on opintotuen piirissä johtuen opintotuen tarveharkintaisuudesta. Oppivelvollisuuslaissa säädetään, että oppivelvollisuuteen liittyvien opintojen tulee edistyä oppivelvollisen henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti. Lisäksi huoltajan on huolehdittava sanktion uhalla siitä, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuden. Koulutuksen järjestäjällä on oppivelvollisuuslain mukaan ohjaus- ja valvontavastuu ja opintojen edistymisen seurantavelvollisuus.

Opintojen edistymisen seurannan kohdentaminen oppivelvollisuuden jälkeisiin opintoihin mahdollistaisi sen, että edistymisen seurannassa voitaisiin ottaa käyttöön samantyyppisiä seurantakriteereitä kuin on nykyisin käytössä korkea-asteen opinnoissa. Opintoja seurattaisiin tällöin seurantalukuvuodelta sekä koko opiskeluajalta. Opintojen edistymisen seurannan piirissä olisivat tällöin täysi-ikäiset ja pääsääntöisesti muualla kuin vanhempiensa luona asuvat opiskelijat, jotka voivat saada opintotukea ilman vanhempien tuloihin perustuvaa tarveharkintaa.

Vaikutukset

- Edistymisen seurannalla edistetään päätoimista opiskelua, kannustaa suorittamaan opintoja suunnitelmallisesti.
- Opintotukimenot voivat pienentyä, jos opintotuen lakkautuksia tehtäisiin aiempaa enemmän tilanteissa, joissa opiskelijan ei ole ollut tarkoituskaan opiskella.

Opintotuki korkea-asteella

- Harkinnanvaraisen tukiajan pidentämisen ehtoja voitaisiin joustavoittaa, jotta tarve turvautua toimeentulotukeen vähenisi
- Opintolainahyvityksen ehdot päivitetään tai opintolainahyvitystä kehitetään

Harkinnanvaraisen tukiajan pidentämisen ehtoja voitaisiin joustavoittaa, jotta tarve turvautua toimeentulotukeen vähenisi

Opiskelija voisi saada tutkinnon suorittamista varten opintotukea vielä tutkintokohtaisen tukiajan loputtua harkinnanvaraisin perustein, jos opiskelija osoittaa opintojensa viivästymisen aiheutuneen sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Harkinnanvarainen tukiaika voisi olla enintään jäljellä olevien tukikuukausien määrä (yleensä enintään 54 kk), kuitenkin enintään 9 kuukautta. Jatkossakin edellytettäisiin hyväksyttävää syytä opintojen viivästymiseen. Nykyisten perusteiden lisäksi muu erityinen syy voisi olla esimerkiksi opintojen järjestämisvaikeus johtuen opintoalan vaihdosta, ulkomailla opiskelusta tai kilpaurheilusta. Näiden perusteella ei ole myönnetty pidennystä.

Esimerkiksi opintojen järjestämisvaikeuden taustalla oleva hyväksyttävä syy voisi olla maailmanmestaruuskisoihin tai olympialaisiin valmistautuminen.

Enintään 9 kuukauden pidennys vastaisi tavanomaista lukuvuotta (1.9.–30.5.). Käytännössä enimmäisajan pidennys voisi olla alemman ja ylemmän kk-tutkinnon suorittajalla enintään 6 kk (54–48 kk), mutta AMK-tutkinnoissa pidennys olisi enintään 9 kuukautta eli yksi lukuvuosi. Vuonna 2023 n. 2 600 korkeakouluopiskelijaa sai harkinnanvaraisen tukiajan pidennyksen.

Vaikutukset

- Opiskelija voisi saada tukikuukausia käyttöönsä enimmäistukiajan puitteissa.
- Opiskelija hyödyntäisi ensisijaisesti opintotukea opintojen loppuun saattamiseen, tarve turvautua toimeentulotukeen vähenisi.
- Korkeakouluopiskelijoita, joilta on evätty harkinnanvarainen tukiajan pidennys, oli tilastojen mukaan vuonna 2025 noin 800. Näillä opiskelijoilla ei ollut hyväksyttävää syytä opintojen hidastumiseen.
- Harkinnanvaraisen pidentämisen ehtona ei enää jatkossa olisi se, että opintojen suoritusmäärän tulee olla pienentynyt -tarkkarajaisesti- hakijan esittämän syyn aikana.
- Opintotukimenot kasvaisivat noin 1 milj. eurolla, jos harkinnanvaraisen tukiajan pidennyksiä saisi esimerkiksi 300 opiskelijaa nykyistä enemmän (529 e/kk x 6 kk x 300). Näiden osalta mahdollinen tarve toimeentulotukeen voisi vähetä ainakin kahdella kuukaudella, mistä voisi aiheutua säästöä noin 0,6 milj. euroa (1 000 e/kk x 2 kk x 300). Tämä arvio on alustava.

Opintolainahyvityksen ehdot päivitetään tai opintolainahyvitystä kehitetään

Opintolainahyvitystä kehitetään tavoiteajassa valmistumiseen kannustavammaksi.

Nykyisin opintolainahyvityksen määrä on 40 prosenttia siitä osasta hyvitykseen oikeuttavaa opintolainaa, joka ylittää 2 500 euroa. Opintolainahyvityksen määrä lasketaan enintään sen lainamäärän perusteella, joka vastaa tutkinnon tavoitteellisen suorittamisajan tai laajuutta vastaavan ajan mukaista opintolainan määrää. Opintolainahyvityksen määrää laskettaessa otetaan huomioon opintolainaa enintään 400 euroa tukikuukautta kohti, jos tutkinto on suoritettu suomalaisessa korkeakoulussa, tai enintään 700 euroa tukikuukautta kohti, jos tutkinto on suoritettu ulkomaisessa korkeakoulussa.

Vaihtoehdot

Portaattomat mallit, jossa muutetaan opintolainahyvityksen parametreja; huomioonotettava laina, lainan määrä, jonka ylittävä %-osa otetaan huomioon hyvityksessä.

Vaihtoehtoiset suoritusaikavaatimukset:

Nykyiset määräajat: AMK-tutkinto tulee suorittaa enintään yhtä lukukautta tavoiteaikaa pidemmässä ajassa. Alempi ja ylempi korkeakoulututkinto tulee suorittaa yhtä lukuvuotta pidemmässä ajassa.

TAI

AMK-tutkinto ja alempi ja ylempi korkeakoulututkinto tulee suorittaa enintään yhtä lukukautta tavoiteaikaa pidemmässä ajassa.

Portaittaiset mallit

Tutkinnon suoritusajan huomioivat portaittaiset mallit, joissa hyvityksen määrään vaikuttaa tutkinnon suoritus aika lisäksi muutetaan opintolainahyvityksen parametreja kuten huomioonotettava laina ja lainan määrä, jonka ylittävä %-osa otetaan huomioon hyvityksessä.

Tavoiteaikamallissa hyvityksen määrä voisi olla korkeampi tavoiteajassa valmistuvalla ja pienempi muussa määräajassa valmistuvalla.

Lisäksi jatkossa hyvityksen suoritus aikaa laskettaessa otettaisiin huomioon korkeakouluopiskelijan mahdollisuus ilmoittautua poissaolevaksi opiskelijaksi ensimmäisenä lukuvuona tiettyjen elämäntilanteiden vuoksi (asevelvollisuuslain (1438/2007), siviilipalveluslain (1446/2007) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaisen palvelun suorittaminen, lapsensa hoitaminen tämän syntymän tai adoption yhteydessä tai oman sairauden tai vamman aiheuttama kyvyttömyys aloittaa opintoja). Voidaan arvioida, että näillä opiskelijoilla olisi noin yhden lukuvuoden pidempi suoritus aika. Tämän muutoksen vaikutus opintolainahyvitysmenoihin on vähäinen. Nykyisistä covid-joustoista luovuttaisiin, koska tauti ei ole enää yleisvaarallinen tartuntatauti.

Vaikutukset

- Jos muutettaisiin nykyisiä ehtoja päivittämällä huomioonotettava lainan määrä sekä omavastuu, hyvitys kohdentuisi eniten lainaa käyttäville nykyisissä määräajoissa valmistuneille lainansaajille, mutta hyvityksen suoritus aikavaatimusta koskevat ehdot eivät muuttuisi. Toimeenpanolta ja säätelyn näkökulmasta yksinkertaisinta olisi päivittää nykyisen hyvityksen ehtoja muuttamatta suoritus aikavaatimuksia.
- Tavoiteaikaan sidotun mallin etuna on tavoiteaikaan kannustaminen. Haittana on monimutkaisuus. Tutkinnon suoritus aikaan liittyvät joustojen tulisi olla samoja tavoiteajassa tai sitä pidemmässä ajassa valmistuvilla yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi. Tavoiteaikamallista hyötyisivät eniten ne alat, joilla tutkinnon suorittaminen tavoiteajassa on mahdollista helposti (useat AMK-tutkinnot esimerkiksi). Opintolainahyvityksen vaihtoehtoja on laadittu erillinen muistio: Opintolainahyvityksen uudistaminen.

Kaikkia koulutusasteita koskevat toimenpiteet

- Indeksisidonnaisuus
- Opiskelijan omat tulorajat
- Huoltajakorotus
- Korkeavastuksen tulorajojen korotus
- Lainatietoisuuden lisääminen ja lainamyöntökäytäntöjen kehittäminen
- Takausvastuuvielan hoidon kehittäminen

Indeksisidonnaisuus

Opintorahan ja asumislisän määrät sidotaan kansaneläkeindeksiin.

Opintorahan indeksisidonnaisuus on jäädytetty. Indeksijäädytys on tarkoitettu olemaan voimassa 31 päivään joulukuuta 2027. Jäädytyksen soveltaminen kuitenkin päättyy jo tätä aiemmin, jos kansaneläkeindeksin pisteluku on jonain lain voimassaolovuotena vähintään 2009. Tällöin lakia sovellettaisiin vain kyseisen vuoden loppuun.

Vaikutukset

- Indeksisidonnaisuus turvaisi opiskelijan ostovoimaa ja opintotuen riittävyyttä.
- Indeksisidonnaisuuden kattavuus laajenee, jos se ulotetaan opintorahan lisäksi asumislisään ja vanhempien tulorajoihin.
- Opintorahan ja asumislisän osalta menolisäys, esim. n 2 % n. 19 milj. euroa vuositasolla. Kohderyhmän koko: Opintorahan saajat: 334 000 ja asumislisän saajat: 224 000.
- +2 % x opintoraha- ja asumislisämenot = 1, 02 x 940 milj. euroa = 959 milj. euroa.

Opiskelijan omiin tulorajoihin ei tehdä muutoksia, mutta käsitteitä uudistetaan

Tulorajoihin ei esitetä muutoksia, mutta käytössä ollut vapaan tulon käsite korvataan vuositulolla. Muutos lisää mallin ymmärrettävyyttä, mutta sillä ei ole valtiontaloudellisia vaikutuksia.

VATT:n selvityksen perusteella opintotuen tulorajat eivät enää merkittävästi rajoita opiskelijoiden opintojen aikaista työntekoa. Vuosien 2022 ja 2023 korotusten jälkeen tulorajojen työskentelyä ohjaava vaikutus on korkeakouluopiskelijoiden joukossa heikentynyt selvästi. Toisen asteen opiskelijoiden työssäkäyntiin tulorajoilla on ollut alun perinkin vain vähäinen vaikutus.

Tulorajojen korotukset lisäsivät korkeakouluopiskelijoiden vuosituloja keskimäärin noin 180 eurolla ilman, että opintomenestys heikkeni merkittävästi. Opintopistekertymä pieneni vain lievästi, eikä arvosanoissa havaittu tilastollisesti merkittäviä muutoksia.

Opiskelijan omat tulorajat on sidottu nykyisin ansiotasoindeksin muutokseen siten, että tulorajoja tarkistetaan joka toinen vuosi (viimeksi 2025). Tarkistus tehdään vain, jos muutos vaikuttaa tulorajoihin nostavasti. Jos omia tulorajoja ei tarkistettaisi ansiotasoindeksin perusteella esimerkiksi 2027–2030, vähentäisi se opintotukimenoja arviolta noin 13 milj. euroa. Tulorajat eivät nousisi kyseisellä aikavälillä noin 13 prosenttia. Tämä vähentäisi tuen saajien määrää.

Jos opiskelijan omiin tulorajoihin ei tehdä indeksitarkistusta 2027, se vähentää opintotukimenoja seuraavasti (milj. e):

2027	2028	2029	2030
-2	-3,3	-5,5	-6

Muutos vaikuttaisi noin 13 000 opintotukeen saajan opintotukeen siten, että heiltä jäisi saamatta noin yhden kuukauden opintoraha ja asumislisä. Käytännössä osa jättäisi nostamatta, osa palauttaisi ja osalta etuutta perittäisiin takaisin. Muutosta voidaan arvioida tarkemmin, jos se tulee harkittavaksi.

Alustavasti arvioiden säästövaikutus tuplaantuisi ja siten myös vaikuttaisi suurempaan tuensaajajoukkoon, jos lisäksi ei tehtäisi omiin tulorajoihin indeksitarkistuksia 2029.

2029	2030	2031	2032
-7,5	-9,3	-11,8	-12,4

Huoltajakorotus

Opintorahan huoltajakorotusta korotetaan tai huoltajakorotus uudistetaan lasten lukumäärän huomioivaksi.

Lasta huoltavien toimeentulo koostuu eri etuuksista. Nykyinen huoltajakorotus on osa opiskelijan opintorahaa, jonka saamiseen vaikuttavat mm. opintojen päätoimisuus, opintojen edistyminen ja omat tulot. Opintojen edistymisessä voidaan huomioida se, että lapsi sairastaa ja hidastaa opintoja. Lapsen saaminen otetaan huomioon myös opintolainahyvityksen joustoissa. Opintotuen tulorajat mahdollistavat lisätulojen hankinnan ja tulorajat ovat

muiden etuuskien tuloarvoja korkeammat. Pienituloisimmat saavat kuitenkin perhe-etuksia ja opintotukea yhtä aikaa täysimääräisesti. Huoltajakorotus ei nykyisin pienennä asumistukea, sotilasavustusta eikä sitä oteta myöskään huomioon määrättäessä varhaiskasvatuksen maksuja tai kotihoidon tai yksityisen hoidon tuen hoitolisää. Lasten lukumäärä huomioidaan nykyisin esim. tarveharkinnattoman lapsilisän määrässä ja yleisen asumistuen ehdoissa.

Perustietoa nykyisestä huoltajakorotuksesta

Saajamäärä 2025 arviolta 37 000, menot yhteensä 31 milj. euroa.

Opintorahaa saavia opiskelijoilla (32 112) on huollettavanaan alaikäisiä lapsia yhteensä 56 757. Lapsista alle 10-vuotiaita on 38 468 ja 10–17-vuotiaita 18 289. Huoltajakorotuksen saajista oli yksi lapsi 43 prosentilla, kaksi lasta 37 prosentilla ja 3 lasta tai enemmän 20 prosentilla. Huoltajakorotuksen saavista opiskelijoista on 67 prosenttia korkeakouluopiskelijoita ja 33 muita opiskelijoita.

Huoltajakorotus oppilaitoksen mukaan huhtikuu 2025

OPPILAITOSASTE	SAAJAT	%
Ammatilliset oppilaitokset	6 260	31 %
Ammattikorkeakoulut	10 782	53 %
Lukiot	68	0 %
Muut oppilaitokset	253	1 %
Ulkomaiset	113	1 %
Yliopistot	2 910	14 %
Yhteensä	20 386	100 %

Marraskuussa 2025 huoltajakorotusta sai 22 001 opiskelijaa. Näistä 72 prosenttia oli 30-vuotiaita tai vanhempia korkeakouluopiskelijoita ja loput 28 prosenttia muiden oppilaitosten opiskelijoita. Alle 30-vuotiaista korkeakouluopiskelijoiden osuus oli 65 ja muiden opiskelijoiden 35 prosenttia.

Lasta huoltavien toimeentulo

Ministeriössä laaditussa rekisteriaineistojen on havaittu, että opintorahaa saaneiden lapsellisilla on jopa (hieman) pienemmät käytettävissä olevat tulot kuin lapsettomilla. Lasta huoltavilla on kuitenkin muita opiskelijoita useammin työssäkäyvä puoliso, jolloin kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat korkeammat.

Korkeakouluopiskelijoita koskevan EUHOSTUDENT-tutkimuksen alustavien tulosten perusteella ansiotulot ovat merkittävin tulon lähde lasta huoltavilla opiskelijoilla. Lasta huoltavilla on kuitenkin enemmän taloudellisia vaikeuksia kuin opiskelijoilla, joilla ei ole lapsia. Merkittävästi eniten taloudellisia vaikeuksia kokivat ne lapsiperheet, joilla lapsia enemmän kuin kolme. Tutkimus valmistuu keväen 2026 aikana ja sen tuloksia voidaan hyödyntää sen jälkeen paremmin jatkovalmistelussa ja esimerkiksi hallituksen esityksen perusteluissa.

Huoltajakorotuksen vaihtoehdot

- Huoltajakorotus (142 e/kk) maksetaan kaikista lapsista
- Huoltajakorotus maksetaan yhdestä lapsesta 142 e/kk ja muista 70 tai 50 e/kk
- Tasokorotus, esimerkiksi 10 prosentin tasokorotus, jolloin huoltajakorotus olisi 156 e/kk.

Vaikutukset

Verrattaessa eri mallien vaikutuksia voidaan todeta, että vaihtoehto a lisää menoja eniten ja parantaisi myös eniten lasta huoltavien opiskelijoiden toimeentuloa. Huoltajakorotuksen korottaminen näin voimakkaasti voisi lisätä opintotuen käytettävyyttä aikuisopiskelijoiden keskuudessa. Vaihtoehto b korottaisi lasta huoltavien opintotukea maltillisemmin kuin myös prosentuaalinen tasokorotus nykyiseen huoltajakorotuksen määrään.

a) Lisää menoja 26 milj. euroa. Laskentaperusteet: noin 37 000 huoltajakorotuksen saajaa, joilla keskimäärin noin 1,85 lasta. Huoltajakorotusta saadaan keskimäärin noin 5,9 kertaa vuoden aikana 141,63 e/kk, jolloin $37\,000 \times 5,9 \times 0,85 \times 141,63 = 26$ milj. euroa.

b) Lisää menoja 13/9,5 milj. euroa. Laskentaperusteet: $37\,000 \times 5,9 \times 0,85 \times 70 = 13$ milj. euroa.

c) Lisää menoja noin 3,1 milj. euroa. Laskentaperusteet: $0,1 \times 31$ milj. euroa.

Korkoavustuksen kehittäminen

Korkoavustuksen tulo rajojen korottaminen olisi perusteltua, jos korkoavustusoikeutta haluttaisiin laajentaa.

Kuinka moni laina siirtyy nykyisin Kelan maksettavaksi lähes heti kun velan takaisinmaksu alkaa, jolloin perittävänä on vain korkoja? Kelan mukaan maksuvaatimuksia oli 2024 yhteensä noin 9 200 kpl ja näistä noin 4 500 kpl oli sellaisia, joissa oli rästissä pelkät korot. Eli noin $\frac{1}{2}$ maksuvaatimuksista on sellaisia tapauksia, joissa lainan pääoman lyhennykset eivät ole vielä alkaneet. Ilmiö on tullut korkojen nousun myötä. Usein on jopa niin, ettei ensimmäistäkään korkoerää pystytä maksamaan pankille ja laina siirtyy heti Kelan maksettavaksi. Tieto antaa viitteitä siitä, että korkoavustusta ei aina haeta syystä tai toisesta.

Korkoavustuksen tarkoitus on ollut auttaa niitä opintovelallisia, joilla on halua hoitaa asiansa kuntoon esim. tilanteessa, jossa valmistumisen jälkeen ei löydy heti töitä. Korkoavustuksen paremmalla kohdentamisella voitaisiin samalla pienentää takausvastuumenoja.

1) Korkoavustusta voitaisiin maksaa lainansaajalle tai pankille kuukausittain tai korkokausittain ja käytännössä enintään puolen vuoden ajalta yhtäjaksoisesti. Korkoavustuksen aikana pankki ei voisi irtisanoa opintolainaa. Opintolainan korot voitaisiin maksaa korkoavustuksena enintään viideltä vuosipuoliskolta, kuten nykyisin.

2) Korkoavustuksen tulo rajoja korotettaisiin.

Korkoavustuksen myöntäminen edellyttäisi, että lainansaaja on saanut veronalaista tuloa keskimäärin enintään 2 089 euroa korkoavustukseen oikeuttavaa vuosipuoliskoa/korkokautta edeltävän neljän kuukauden aikana. Asevelvollisen palvelusaikana eräänntyvät opintolainan korot maksetaan kuitenkin korkoavustuksen sijasta sotilasavustuslain (781/1993) mukaisena sotilasavustuksena. Jos lainansaajalla on huollettavanaan omia alaikäisiä lapsia taikka lainansaajan luona asuvia hänen puolisonsa alaikäisiä lapsia, korkoavustuksen enimmäistuloraja on kuitenkin:

1) 2 335 euroa kuukaudessa, jos lapsia on yksi;

2) 2 402 euroa kuukaudessa, jos lapsia on kaksi;

3) 2 515 euroa kuukaudessa, jos lapsia on kolme tai useampia.

Vaihtoehtoisesti voitaisiin korottaa vain lasta huoltavien velallisten tulo rajoja 25 % eli noin 500 euroa kuukaudessa. Tällöin muiden kuin tulo rajoja olisi nykyinen (1 589 e/kk) ja lasta huoltavilla tulo rajat olisivat ilman indeksikorotusta seuraavat:

Jos lainansaajalla on huollettavanaan omia alaikäisiä lapsia taikka lainansaajan luona asuvia hänen puolisonsa alaikäisiä lapsia, korkoavustuksen enimmäistulo rajoja on kuitenkin:

1) 2 294 euroa kuukaudessa, jos lapsia on yksi;

2) 2 376 euroa kuukaudessa, jos lapsia on kaksi;

3) 2 519 euroa kuukaudessa, jos lapsia on kolme tai useampia.

Korkoavustusta saavia velallisista n. joka neljännellä on tilastojen mukaan huollettavana lapsia. Tulorajan korotus lisää lasta huoltavien määrää noin 850.

Vaikutukset

- Järjestelmä mahdollistaa korojen maksun korkoavustuksena pankille nykyistä joustavammin.

- Korkoavustuksen saisi aiempaa useampi.
- Pienituloisten opintovelallisten edellytykset selviytyä lainan takaisinmaksusta paranevat.
- Valtion takaajana maksettavaksi tulevat opintolainojen määrä pienenee.
- Tulorajojen korotus lisäisi korkoavustusmenoja 1,2 milj. euroa, koska uusien tulorajojen vuoksi tulisi noin 4 000 uutta korkoavustuksen saajaa. Jos korotettaisiin vain lasta huoltavien velallisten tulorajoja, lisämeno olisi 0,3 miljoonaa euroa. Lasta huoltavien osuus korkoavustuksen saajista 3 728.
- Korkoavustuksen saajien määrä voisi kasvaa lisäksi uuden mallin myötä, jos Kelan informoisi mahdollisuudesta korkoavustukseen korkojen maksun koittaessa.
- Emme tiedä varmuudella sitä, kuinka hyvin korkoavustus on auttanut siinä, ettei laina mene takausvastuuseen. Tilastojen perusteella on kuitenkin viitteitä siitä, että korkoavustus ehkäisee lainan joutumista takausvastuuseen. Korkoavustuksen saaneiden lainoista vain hyvin pieni osa päättyy Kelan tilastojen mukaan takauksen perusteella pankille maksettavaksi. Vuonna 2023 takausvastuuseen joutui 217 korkoavustuksen saaja, uusien takausvastuuvelallisten määrän ollessa 8 163.

Korokoavustus voitaisiin maksaa jatkossakin joko lainansaajalle tai luottolaitokselle. Nykytilanteessa korkojen maksaminen luottolaitoksille on mahdollista, jos korot erääntyvät puolivuositain. Korkojen maksaminen myös muulloin kuin puolivuositain luottolaitokselle edellyttäisi tiedonsiirtoja mahdollistavia muutoksia it-järjestelmään.

- Korokoavustuksen kehittämiseen liittyviä toimeenpanokysymyksiä on tarpeen arvioida jatkovalmistelussa yhteistyössä Kelan ja pankkien kanssa.

Takausvastuuvelan hoidon kehittäminen

Pysyvästi työkyvyttömän opintovelallisen opintolaina voitaisiin maksaa valtion varoista ilman tarveharkintaa, koska lainansaaja ei ole hyötynyt lainasta.

Vaihtoehtoisesti nykyinen tarveharkinta säilyisi. Maksuvapautuksissa käytetään korokoavustuksen tulorajoja.

Nykyisin opintolainansaajalla on oikeus saada vapautus takausvastuun ja sille kertyneiden korkojen maksamisesta, jos: 1) lainansaaja on pysyvästi työkyvytön tai hänen määräaikainen työkyvyttömyytensä on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään viisi vuotta; ja 2) lainansaajan keskimääräiset veronalaiset tulot eivät ylitä korokoavustuksen myöntämisen edellytyksenä olevia tulorajoja.

Vaikutukset

- Opintovelallisella ei olisi jatkossa velvollisuutta maksaa takausvastuuvelkaa, jos hän on pysyvästi työkyvytön. Tällöin opintovelallisen laina voitaisiin maksaa suoraan pankkiin, mikä helpottaisi opintovelallisen taloutta. Määräaikaisesti työkyvyttömien osalta tilanne pysyisi ennallaan.
- Vuoden 2024 lopussa työkyvyttömyyseläkkeen saajia, joilla oli opintolainaa maksettavana, oli yhteensä 4 441 henkilöä. Heistä työkyvyttömyyseläkettä sai määräaikaisena kuntoutustukena 3 479 henkilöä. Pysyvää työkyvyttömyyseläkettä sai 965 henkilöä. Heidän opintolainansa ovat keskimäärin 5 000 euroa.
- Jos kaikkien pysyvästi työkyvyttömien opintolainat maksettaisiin valtionvaroista, lisäisi se menoja noin 4,9 milj. euroa velallisten määrän ollessa noin 1 000.
- Korokoavustuksen tulorajojen nosto ehdotetulla tavalla voisi nostaa kaikkien työkyvyttömien (pysyvä + 5 v. määräaikainen) maksuvapautuksen määriä n. 400–600 kappaleeseen/vuosi. Vuonna 2024 saajia oli 139. Jos keskimääräinen opintolaina olisi heillä n. 7 000 e (tämä arvio otettu tilastoista takausvastuuperinnässä olevista lainoista) niin maksuvapautukset olisivat 2,8–4,2 milj. euroa. Vuonna 2024 vastaavien maksuvapautusten osuus oli 1,1 milj. euroa.
- Jos korokoavustuksen tulorajoja nostettaisiin 25 % / 500 e/kk vain lastahuoltavilla velallisilla, niin se lisäisi maksuvapautusmenoja arviolta 0,75 milj. euroa. Maksuvapautuksen saajista lapsia on 1 022.
- Maksuvapautusten tarveharkintaa on mahdollista uudistaa siten, että siirrytään tarkastelemaan maksuvapautusta edeltäviä keskimääräisiä tuloja tietynä ajanjaksona. Esimerkiksi huomioon voitaisiin

ottaa maksuvapautuksen hakemista edeltävien kolmen tai neljän kuukauden keskimääräiset tulot. Nykymallissa tarkastellaan maksuvapautuksen hakuajankohdan tulotasoa.

- Tulojen tarkastelumallin muutos edellä mainitulla tavalla kohdentaisi maksuvapautuksen edelleen pienituloisille velallisille, mutta perustuisi pitkittyneeseen pienituloisuuteen. Vaikutus maksuvapautusmenoihin olisi todennäköisesti vähäinen. Muutos olisi todennäköisesti kustannusneutraali, vaikka samalla tuloarvoja korotettaisiin. Tällöin nekin velalliset saisivat maksuvapautuksia, joilla on ollut jonkin verran tuloja nykyistä enemmän edeltävinä kuukausina kuin maksuajankohtana. Muutoksen vaikutuksia on tarpeen arvioida tarkemmin jatkovalmistelun yhteydessä.

Opintolainan korkojen pääomittamiskauden pidentäminen

Opintolainan korkojen pääomituksen jatkaminen välittömästi opintotuen maksamisen päättymistä seuraavaan kahden lukukauden aikana nykyisen yhden lukukauden sijaan siirtäisi opintolainan lyhentämisen alkamista. Pidennys antaisi nykyistä pidemmän ajan valmistautua opintolainan takaisinmaksuun.

Nykyisin valtiontakauksen voimassaolon edellytyksenä on, että luottolaitos lisää puolivuositain opintolainan pääomaan vuosipuoliskon aikana erääntyvät korot (= korot pääomitetaan) niinä lukukausina, joilta lainansaaja saa opintotukea, sekä välittömästi tällaista lukukautta seuraavana lukukautena (6 kk).

Tarkoitus on parantaa vastavalmistuneiden edellytyksiä suoritua lainan takaisinmaksusta. Tilastojen mukaan mediaanin palkkatulot nousevat valmistumisen jälkeen, mutta varsin hitaasti erityisesti ammatillisen peruskoulutuksen jälkeen. Nykyinen heikko työllisyystilanne on viivästyttänyt nuorten työllistymistä, mikä heijastuu myös opintolainan takaisinmaksukykyyn. Ministeriössä laaditussa analyysissä on mediaanipalkkatulojen kehityksestä tietoa vuodelta 2022.

Nykyistä pidemmän pääomituksen aikana opintolainansaaja työllistyy ja hänellä on siten enemmän varoja lainan takaisinmaksuun. Muutos lisää velallisen lainamenoja vähäisessä määrin. Pidempi pääomitus lisäisi esim. noin 17 700 euron lainasaldoa 255 eurolla koron ollessa 2,82 %. Vaikutus 15 vuoden takaisinmaksuaikana on n. 2 euroa kuukaudessa. Pääomituksen aikana olisi kuitenkin mahdollista lyhentää lainaa.

Lainatietoisuuden lisääminen ja lainan myöntökäytäntöjen kehittäminen

Lainan myöntökäytäntöjen kehittämisen toimenpiteitä voivat olla:

Maksuhäiriöiden tutkinta ja positiivisen luottorekisterin hyödyntäminen.

Lainaan liittyvien velvoitteiden varmistaminen.

Koron maksusta ilmoittaminen hyvissä ajoin.

Korakoavustusosoikeuden selvittäminen pankissa ja toimeentulotuessa.

Takaisinmaksusuunnitelman tarkistaminen nk. hyväksyttävien syiden perusteella (esim. avioero, työttömyys, työkyvyttömyys, lapsen syntymä).

Kohtuuttomien maksuvaatimusten välttäminen (pieni rästi).

Opintolainan turvallisuutta lisääviä ja takausvastuunomeroja vähentäviä vaikuttavia muutoksia voisivat olla:

Opintovelallisen tulisi tiedostaa ensimmäisen koron maksu voi koittaa jo puolen vuoden päästä valmistumisesta. Tällöin opintovelallinen maksaa kerralla puolen vuoden korot. Myös oikeus korakoavustukseen tulisi tiedostaa samalla. Kelan tulisi informoida opintovelallista korkojen pääomituksen päättymisestä ja mahdollisuudesta korakoavustukseen siinä vaiheessa, kun se saa tiedon opintovelallisen valmistumisesta.

Luotonantaja huolehtii takauksen kohteena olevasta lainasta opintotukilain, hyvän luotonmyöntötavan ja hyvän pankkitavan mukaisesti. Luotonantajan on ilmoitettava opintolainan koron tai lyhennyksen laiminlyönnistä välittömästi Kansaneläkelaitokselle.

- Kansaneläkelaitoksen on varmistettava, että lainansaajan saa tiedon mahdollisesta oikeudesta korakoavustukseen, jonka aikana luotonantajalla ei ole oikeutta irtisanoa lainaa.

- Luotonantajan tulee laina-aikana lainansaajan pyynnöstä myöntää lyhennysvapaata korkoavustuksen maksun ajalle sekä muidenkin painavien syiden perusteella. Painavia syitä olisivat lapsen syntymä, oma tai perheen jäsenen vakava sairastuminen, avioero, työttömyys, tai työkyvyttömyys. Opintolainan takaisinmaksusuunnitelmaa tulee tällöin tarkistaa.
- Opintolainaa ei voi irtisanoa rästin ollessa vähäinen.
- Edellä mainitut muutokset edellyttävät lisäselvityksiä siitä mitkä voidaan toteuttaa käytäntöjä uudistamalla ja mitkä edellyttäisivät lainsäädännön muutoksia.
- Opintolainan valtioneuvoston koskevia muutoksia on tarpeen tarkastella kokonaisuutena ja laatia niistä erillinen taustamuistio. Jatkovalmistelussa olisi tärkeää arvioida muutoksia tarkemmin suhteessa kuluttajansuojalain eräännyttämissäännöksiin sekä erityisesti Kelan ja pankkien toimeenpanotyön kannalta.

Vaikutukset

- Vähennetään opintolainan takaisinmaksuun liittyviä ongelmatilanteita ja valtion takausvastuuneroja.

3. Vaikutukset

Vaikutukset opiskelijan taloudelliseen asemaan

Tiettyjen muutosten vaikutukset syntyvät vanhempien elatuskykyyn vaikuttavien muutosten kautta. Näitä ovat vanhempiensa elatuksesta riippuvien opiskelijoiden osalta oppivelvollisten koulumatkatukioikeuden laajennus, lainatakusoikeuden rajoitus, vanhempien tulorajojen muutosta koskevat muutokset sekä huoltajakorotusta koskevat muutokset.

Muussa kuin korkeakoulussa opiskelevien ja vanhempien tulojen perusteella tarveharkintaista opintorahaa saavien opintoraha ja määrä kasvaisi vähäisessä määrin, jos vanhempien tulorajoja korotettaisiin ja ne sidottaisiin indeksiin. Opintolainan valtioneuvoston saisivat itsenäisesti asuvat alaikäiset ja täysi-ikäiset opiskelijat, mutta eivät alaikäiset vanhemman luona asuvat opiskelijat. Lainatakauksen saajamäärä vähenisi muutamalla tuhannella alaikäisellä.

Opintolainan valtioneuvoston poistaminen alaikäiseltä vanhemman luona asuvalta opiskelijalta olisi perusteltua oppivelvollisuuden maksuttomuuden vuoksi sekä velkaantumisen vähentämiseksi. Osalla oppivelvollisista syntyy oikeus saada nykyistä matkaetua korvaavaa tarveharkintatonta koulumatkatukea viikonloppumatkojen kustannuksiin. Vanhempien tulorajojen muuttamisella parannettaisiin erityisesti sellaisissa perheissä olevien opiskelijoiden taloudellista asemaa, joissa on useita alaikäisiä huollettavia lapsia.

Huoltajakorotuksen korottamisella vaikutettaisiin opiskelevien perheiden lasten oikeuteen saada elatusta vanhemmiltaan. Huoltajakorotuksen korottaminen lisäisi perheen taloudellista hyvinvointia, mikä osaltaan lisäisi myös perheen lasten hyvinvoinnin edellytyksiä.

Oppivelvollisten ajoitus- ja matkaedun poistumisen ja tilalle tulevan koulumatkatuen ja asumislisän yhtenäistää oppivelvollisten etuja. Koulumatkatuen myöntäminen edistää koulutuksen saavutettavuutta.

Opintolainansaajan näkökulmasta opintolainan käyttökelpoisuus ja turvallisuus paranisivat korkojen pidemmän pääomittamisen, uuden korkoavustuksen ja lainanmyöntökäytäntöjen kehittymisen myötä.

Opintolainahyvitys kannustaisi korkeakouluopiskelijaa hyödyntämään opintolainaa päätoimiseen opiskeluun ja tutkinnon suorittamiseen tavoiteajassa sekä määräajassa.

Indeksikorotuksilla turvataan opintotuen ostovoimaa ja riittävyttä. 2025 marraskuussa julkistettuihin viitebudjeteissa yksin elävän henkilön viitebudjettien taso on sukupuolesta ja asuinpaikasta riippuen 1 251–1 761 euroa kuukaudessa. Taso vastaa suurin piirtein alimman tuloviidenneksen kulutusta ja pienituloisuuden rajaa. Kun viitebudjetteja tarkastellaan alueellisesti, on enimmäismääräinen opintotuki mukaan lukien laina on hyvin lähellä viitebudjetteja ja jopa ylittää ne muualla kuin Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla, jossa opintotuki puolestaan jää alle viitebudjettien.

Opiskelijoiden viitebudjetit koskevan selvityksen⁴ mukaan opiskelijoiden käytettävissä olevat tulot eivät ole riittäviä suhteessa viitebudjettilaskelmiin, mikäli opiskelija ei ota opintolainaa. Sen sijaan opintolainan kanssa opintoetudet ovat riittäviä kaikilla tarkastelluilla kotitaloustyypeillä riippumatta siitä, asuuko opiskelija pääkaupunkiseudulla vai muualla Suomessa. Pääkaupunkiseudulla opiskelija tarvitsee käyttöönsä varoja vähintäänkin 1 300 euroa kuukaudessa, muualla Suomessa opiskelija pärjää hieman alle 1 000 eurolla kuukaudessa.

Opintojen läpäisy koulutussektoreittain

Ehdotetuista toimenpiteistä opintojen kulkuun ja edelleen läpäisyyn on vaikutusta seuraavilla muutoksilla:

Harkinnanvarainen tukiaika kannustaa opintojen loppuun saattamiseen sekä toisella asteella että korkea-asteella. Enimmäistukiaika oppivelvollisuusopintojen jälkeen rajoittaa opiskelua toisella asteella.

Opintotuen taso turvataan indeksikorotuksilla.

Opintolainahyvitys kannustaa tavoiteajassa tai määräajassa tutkinnon suorittamiseen.

Opinnot toisella asteella

Harkinnanvaraisen tukiajan ja enimmäistukiajan käyttöönotto ovat opintojen loppuun saattamista tukevia toimenpiteitä. Harkinnanvarainen tukiajan pidennys ryhdistäisi opintojen loppuun saattamista opintotuella siten, että säännönmukaisen tukiajan jälkeen tukea voitaisiin myöntää tarvittaessa opintojen loppuun saattamiseen enintään 12 tukikuukautta. Nykyinen tukiaikarajaus on mahdollistanut lisätukikuukausien myöntämisen melko automaattisesti, mutta jatkossa tukikuukausia myönnettäisiin, vain jos opiskelija esittää hyväksyttäviä syitä opintojen hidastumiseen.

Enimmäistukiajan rajauksen myötä opintotukea ei voisi käyttää muihin kuin korkeakouluopintoihin enää määrättömästi. Käytännössä rajauksen myötä opintotukea olisi käytettävissä oppivelvollisuusopintojen jälkeen enintään noin viiden lukuvuoden vuoden päätoimisiin opintoihin.

Opintojen edistymisen seurannassa käytössä olleet arviointikriteereistä säädettäisiin nykyistä tarkemmin. Opintojen edistymisvaatimus ohjaisi opiskelijaa suorittamaan opintojaan jatkossakin suunnitelmallisesti.

Opintotuen piirissä on vain osa muussa kuin korkeakoulutuksessa olevista oppivelvollisista johtuen opintotuen tarveharkintaisuudesta. Siten opintotuella ei voida edistää vain rajallisesti ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen opiskelijoiden opintojen läpäisyä.

Opinnot korkea-asteella

Korkea-asteen opintojen loppuun saattamista opintotuella tukevia toimenpiteitä ovat harkinnanvarainen tukiajan pidentämisen joustavoittaminen sekä opintolainahyvityksen kannustavuus tutkinnon suorittamiseen määräajassa.

Harkinnanvarainen tukiajan pidennys ryhdistäisi opintojen loppuun saattamista opintotuella siten, että tutkintokohtaisen tukiajan jälkeen tukea voitaisiin myöntää tarvittaessa opintojen loppuun saattamiseen enintään 9 tukikuukautta. Lisätukikuukausien myöntäminen joustavoituisi, koska tukikuukausia voitaisiin myöntää, jos opiskelija esittää hyväksyttäviä syitä opintojen hidastumiseen.

Opintolainahyvityksen ehdot kannustaisivat edelleen lainan käyttöön ja tutkinnon suorittamiseen tavoiteajassa tai määräajassa. Suorittamisaikavaatimus joustaisi kuten nykyisin. Lisäksi suoritusajan laskennassa otettaisiin huomioon lakisääteiset syyt poissaoloon ensimmäisenä lukuvuonna. Näitä syitä olisivat asevelvollisuuslain ([1438/2007](#)), siviilipalveluslain ([1446/2007](#)) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain ([194/1995](#)) mukaisen palvelun suorittaminen, lapsensa hoitaminen tämän syntymän tai adoption yhteydessä tai oman sairauden tai vamman aiheuttama kyvyttömyys aloittaa opintoja.

⁴ Mitä opiskelijan elämä maksaa? : viitebudjettilaskelmat korkeakouluopiskelijoille ja opintoetuuksien riittävyys. Kela. Raportteja 11.2026.

Korkeakoulututkinnon suorittaneista vuonna 2024 opintolainaa oli Kelan opintoetuustilastojen mukaan käyttänyt lähes 70 prosenttia, vuonna 2014 osuus oli n. 50 %. Opintolainan määrät ja käyttö ovat kasvaneet samaan aikaisesti, kun opintojen läpäisy on parantunut. Tilastokeskuksen opintojen kulkua koskevien tilastojen mukaan ylempään korkeakoulututkinnon suoritti 2024 tavoiteajassa 38 %, ja ammattikorkeakoulututkinnon 54 %. Lukiokoulutuksen suoritti tavoiteajassa 78 % ja ammatillisen koulutuksen 57 %. Vuonna 2014 ylempään korkeakoulututkinnon suoritti tavoiteajassa 23,6 %, ammattikorkeakoulututkinnon 43,6 %. Lukiokoulutuksen suoritti tavoiteajassa 80,6 % ja ammatillisen koulutuksen 65,6 %. Tilastokeskuksen mukaan ammattikorkeakoulututkinnon läpäisy tavoiteajassa heikkeni vuonna 2024 neljä prosenttiyksikköä edellisvuoteen verrattuna. Ammatillisen koulutuksen ja ylempään korkeakoulututkinnon läpäisy parani yhdellä prosenttiyksiköllä. Läpäisystä löytyy tietoa Tilastokeskuksen nettisivulta: <https://stat.fi/fi/tilasto/opku>

Opintotuen määrä koulutusasteittain

Ehdotetut muutokset olisivat sellaisia, ettei opiskeluaikana maksettavan opintotuen määrä muuttuisi merkittävästi lukuun ottamatta mahdollisia korotuksia lasta huoltaville opiskelijoille. Opintolainan valtiontakauksesta luopuminen alaikäisten vanhempiensa luona asuvien kohdalla pienentäisi saatavilla olevaa opintotukea pienituloisimmistakin perheistä tulevilla. Opintojen maksuttomuus ja velkaantumisen vähentäminen puoltaisivat kuitenkin lainatakausoikeuden rajoitusta.

Menoja lisäävät muutokset

- Vanhempien tulorajojen korottaminen (+0,6–9 milj. euroa).
- Koulumatkatuki nykyisen matkaedun sijaan (+1,4 milj. euroa).
- Opintorahan, asumislisän ja vanhempien tulorajojen sitominen indeksiin (+19 milj. euroa).
- Huoltajakorotuksen korottaminen (+3,1–26 milj. euroa).
- Harkinnanvaraisen tukiajan pidentämisen joustavoittaminen lisää opintotukimenoja mutta vähentää samalla toimeentulotukimenoja. Nettovaikutus epäselvä, mutta vähäinen.
- Korkeavastuun ehtojen kehittäminen lisää menoja, mutta voi vähentää takausvastuun menoja. (+1,2 milj. e). Samalla takausvastuun maksuvapautusten tarveharkinta lievenee (+3 milj. euroa).
- Opintolainahyvitys voidaan uudistaa kustannusneutraalisti tai menoja vähentävästi tai lisäävästi.

Menoja vähentävät muutokset

- Tukiaikarajaus toisella asteella (–3 milj. euroa).
- Lainanmyöntökäytäntöjen kehittäminen voi pidemmällä aikavälillä vähentää takausvastuun menoja.

Jos opintolainaehtojen ja korkeavastuun kehittämisen myötä niiden velallisten määrä pienenee, joiden lainat maksetaan valtion varoista esim. 1 000, niin valtiontakaus-vastuunot pienenevät noin 11 milj. euroa (1 000 hlö x 11 000 e).

Vaihtoehtona opintorahan ja opintolainan indeksitarkistuksille on korottaa opintolainan valtiontakausta määräjain.

Jos opintorahoja ja asumislisiä ei voitaisi korottaa indeksin perusteella vuosina 2028–2030 laisinkaan, niin korotustarve olisi arviolta 6 prosenttia eli vastaisi noin 50 euron tasokorotus täysi-ikäisen ja itsenäisesti asuvan opiskelijan opintolainan valtiontakaukseen. Vastaavasti alle 18-vuotiaan itsenäisesti asuvan opintolainan valtiontakausta tulisi korottaa 25 euroa.

Kustannusneutraalisuus

Uudistus voidaan toteuttaa lähes kustannusneutraalisti pidemmällä aikavälillä.

Muutokset opintotuen menoihin vuodesta 2027 alkaen voisivat olla esimerkiksi seuraavat:

Opintoraha ja -asumislisä 29.70.55	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Vanhempien tulorajat sidotaan palkkakertoimeen		1,2	1,8	2,3	2,8	3,3	3,9	4,3
Harkinnanvaraisen tukiajan myöntämistä joustavoitetaan		1	1	1	1	1	1	1
Huoltajakorotusta lapsikohtaiseksi esim. 50 e/kk sisarusten perusteella	4	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5
Opiskelijoiden omien tulorajojen jäädytys 2027	-2	-3,3	-5,5	-6,3	-7	-7	-7	-7
Opintolainojen valtiontakaus 29.70.52	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Opintolainahyvitys: kaksiportainen malli 1.8.2027			-0,3	-2,7	-8,3	-10,5	-12,5	-13
Yhteensä	2	8,4	6,5	3,8	-2	-3,7	-5,1	-5,2

Huomioitava lisäksi seuraavat menoihin vaikuttavat tekijät:

Koulumatkatukimenojen arvioidaan nousevan noin 1,4 milj. euroon, mutta vastaavasti majoitus- ja matkaedun menot pienenevät. Muutos olisi perusteltua toteuttaa hallinnonalan kehityksen sisällä.

Toisen asteen tukiajan rajaus 52 kuukauteen oppivelvollisuusopintojen jälkeen pienentää opintotukimenoja n. 3 milj. euroa pitemmällä aikavälillä.

4. Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ehdotetuilla muutoksilla olisi vaikutusta opintotuen toimeenpanoon Kansaneläkelaitoksessa ja opintolainan myöntämiseen pankeissa.

Ehdotetut muutokset edellyttäisivät muutoksia Kansaneläkelaitoksen ja luotonantajien tietojärjestelmiin, ohjeisiin, lomakkeisiin, asiakastiedotukseen ja verkkopalveluihin. Lisäksi muutos aiheuttaa henkilöstön koulutustarpeita. Neuvontatilanteiden määrä kasvaa erityisesti muutoksen voimaantulovaiheessa.

Opintotuen muutoksista harkinnanvaraisen tukiajan myöntäminen edellyttää Kansaneläkelaitoksessa uutta työtä ja tapauskohtaista harkintaa. Lainanmyöntökäytäntöihin liittyvillä toimenpiteillä ja uusimuotoisen korkoavustuksen käyttöönotolla on vaikutusta sekä pankkien että Kansaneläkelaitoksessa tehtävään työhön.